

Zondag wordt bekendgemaakt wie de winnaars zijn van de **vertaalwedstrijd** die het Prins Bernhard Cultuurfonds organiseerde. Op deze pagina's kunt u de vertalingen vergelijken van de vijf inzenders die werden genomineerd voor hun vertaling van het lied *The House of the Rising Sun*.

Door **Hanneke de Klerck** Illustraties **Ien van Laanen**

Een huis in vele gedaanten

The Animals: House of the Rising Sun

There is a house in New Orleans
They call the Rising Sun
And it's been the ruin of many a poor boy
And God I know I'm one

My mother was a tailor
She sewed my new blue jeans
My father was a gambler man
Down in New Orleans

Now the only thing a gambler needs
Is a suitcase and a trunk
And the only time he's satisfied
Is when he's all drunk

Oh mother tell your children
Not to do what I have done
Spend your lives in sin and misery
In the House of the Rising Sun

Well, I got one foot on the platform
The other foot on the train
I'm goin' back to New Orleans
To wear that ball and chain

Well, there is a house in New Orleans
They call the Rising Sun
And it's been the ruin of many a poor boy
And God I know I'm one

I'm going back to New Orleans
My race is almost run
I'm going back to end my life
In the House of the Rising Sun

In *The Social Network*, de film over de begintijd van Facebook, krijgt oprichter Mark Zuckerberg in de collegebanken een briefje doorgegeven, waarop staat 'U dick', jij lul. Op de geluidsband bij de dvd-versie geeft regisseur David Fincher commentaar bij deze scène, maar wat hij precies zegt, wordt weggepiept: 'Eerst stond daar "piep" maar de studio voelde zich niet prettig bij "piep". Terwijl "piep" toch veel passender is dan dick.'

Welk woord is zo veel grover dan 'dick'? Nederlanders zijn er trots op dat ze hun talen spreken, maar zelfs het (Amerikaans-)Engels dat de dagelijks horen op televisie of in de bioscoop kent subtiliteiten die helemaal niet zo makkelijk onder de knie te krijgen zijn.

Ook wie goed Engels leest, kan gebaat zijn bij een vertaling. Voor de nuances, voor het begrip, voor de gratis extra betekenis die je bij een goede vertaling krijgt. Maar komt er een nieuwe vertaling uit van een klassieker als *Anna Karenina* of *David Copperfield*, dan worden we daar warm noch koud van.

Het Prins Bernhard Cultuurfonds eert daarom vertalers met de Martinius Nijhoff Prijs, de belangrijkste Nederlandse onderscheiding (35 duizend euro). Zondag wordt die uitgereikt aan de bekroonden van 2010 en 2011, Riet de Jong-Goossens voor haar vertalingen van Zuid-Afrikaanse literatuur en Piet Schrijvers voor zijn vertalingen uit het Latijn.

Zondag ook worden de winnaars bekendgemaakt van de vertaalwedstrijd die het Prins Bernhard Cultuurfonds heeft uitgeschreven, en waarvan de opgaven in december in *de Volkskrant* zijn verschenen.

We vroegen u vertalingen in te sturen van een Engelse songtekst, een Frans chanson, een Duits getoonzet gedicht, een Zuid-Afrikaanse liedtekst en een Latijns lied. We waren verrast door de vele inzendingen, en door de creativiteit en de inventiviteit waarmee u ze heeft gemaakt.

Op deze pagina's drukken we de vijf genomineerden af voor het Engels, de taal die de meeste inzendingen opleverde. (De genomineerden van de andere talen kunt u vinden op de website nederlandvertaalt.nl). *The House of the Rising Sun*, een volksliedje dat vooral bekend werd in de versie van The Animals uit 1964, is geen eenduidige tekst. Het gaat over iemand die zijn leven vergooit in een huis van die naam, maar hoe en wat precies blijft schimmig.

De vertaling die alle andere verbodig maakt, zat niet bij de inzendingen. Dat kan ook niet, omdat de taal altijd in beweging is, een vertaling steeds opnieuw gemaakt kan worden, omdat vertalen kiezen is, en het aantal keuzes enorm.

Deze vijf nieuwe huizen in New Orleans, Amsterdam, Rotterdam of Buurserzaand, laten goed zien hoe verschillend die keuzes kunnen zijn. Er is een vertaling bij die de tekst verbindt aan de actualiteit. De verteller spreekt dialect of verandert van geslacht. Het huis is een tent geworden op Katendrecht, of het heeft zijn Engelse naam behouden en is in New Orleans blijven staan.

En dat is allemaal goed, zegt Ton Hoenselaars, hoofddocent Engels aan de Universiteit Utrecht, en voorzitter van de jury die de Engelse inzendingen beoordeelde. 'Vertalen gaat om vindingrijkheid: kan iemand iets met taal, creëert hij?' Een vertaling, vindt hij, moet bovenal sprankelend zijn.

The Animals zongen niet in dialect, en toch vertaalde inzender Ton Spil het lied naar het Twents. Dat kan, vindt Hoenselaars, omdat het past bij New Orleans, het zuiden van de Verenigde Staten, waar de mensen duidelijk anders spreken dan in het politieke en culturele centrum. De

zeggingskracht van het oorspronkelijke lied blijft behouden, juist nu het huis in Twente staat. En wat in deze vertaling ook mooi terugkomt: de ongeletterdheid die past bij de orale traditie waarin *The House of the Rising Sun* is ontstaan.

The House of the Rising Sun was oorspronkelijk een volksliedje, waarbij de hoofdpersoon in sommige versies een meisje is, zoals in de vertaling *De IJzeren Maagd* van Sytske Janna Nanning. Het is een tekst die gaat over onmacht, maar ook over opkomen voor jezelf, met zijn verwijzing naar de Iron Lady, zoals de Britse oud-premier Margaret Thatcher tijdens haar ambtsperiode werd genoemd. Het huis dat bij The Animals nog van alles kan zijn — goktent, bordel, kroeg, gevangenis — is hier een club, waarmee de vertaling het origineel inperkt, maar dat gebeurt in een universum dat klopt.

Ook Erik Honders' inzending, *De tent van tante Sjaan*, kiest voor een inperking. Deze vertaling maakt gebruik van ironie als stijlmiddel: de moeder maakt kleding, de vader maakt schulden, alles wat vaders leven inhoud geeft, is de inhoud van zijn glas. Hoenselaars: 'Hier zit poëzie in.'

Dan staat er nog een huis in Am-

sterdam, waarvan de verteller de naam even kwijt is — als een vooruitwijzing naar herinneringen die te erg zijn om eraan herinnerd te worden. Ernestine Hulks vertaling legt de nadruk op de sfeer van misbruik in het oorspronkelijke liedje. En Hoenselaars is ingenomen met het '217'. Nederlandse woorden tellen over het algemeen meer lettergrepen dan Engelse, wat vertalen lastig maakt. Met dit typografisch kleine elementje is de hele regel al weer gevuld, als een soort commentaar op dit specifieke vertaalprobleem.

Eén vertaler, Hans Claus, is in New Orleans gebleven, en heeft daarbij — en dat geeft de tekst authenticiteit — de naam van het huis bewaard, zoals je ook de naam van de Barclays Bank niet zou vertalen als de bank van Barclays. Hoenselaars vindt het mooi dat er staat 'zij maakte deze jeans'. De moeder maakt niet meer 'mijn' jeans, maar 'deze' jeans, zodat de zanger naar zichzelf verwijst, als hij het lied zingt. Daarmee, zegt Hoenselaars, is een vertaalprobleem opgelost door de tekst beter te maken, door hem te verrijken. Precies wat de vertaalwedstrijd en de Martinius Nijhoff Prijs beogen.

NEDERLANDVERTAALT.NL

De IJzeren Maagd

Er is een club in Rotterdam
Die heet de IJzeren Maagd
Daar zijn veel meisjes voor mij al
De afgrond ingejaagd

Mijn vriendje was een dealer
Het was een mooie man
Mijn moeder zat achter het raam
Daar in Rotterdam

Een loverboy geeft niks om jou
Hij wil alleen maar geld
En als je wat te klagen hebt
Kent hij alleen geweld

O moeders, zeg je dochters
Niet zo dom te zijn als mij
Een leven in de IJzeren Maagd
Is het tegendeel van vrij

Met één voet op de treeplank
En de andere op het perron
Ik ga terug naar Rotterdam
Waar het allemaal begon

Er is een club in Rotterdam
Die heet de IJzeren Maagd
Daar zijn veel meisjes voor mij al
De afgrond ingejaagd

(bonuscouplet)
Ik ga terug naar Rotterdam
Dat niemand mij beklagt
Ik vind mijn einde daar vanzelf
Daar in de IJzeren Maagd

Vertaling Sytske Janna Nanning

De Bommelas

Er staat een hoës op 't Buurserzaand
Die nennt men Bommelas,
Het staat in 't ven geplamt
Alsof 't er altyd was

Mien va die was loonwerker,
Ie was altyd op pad,
Mien Aarne's verstand die is beperkt
Hef nooit gene schole had.

Mien zoon die is ene crimineel,
Jannes geet van dorp naar stad,
Hij is allenig tevree as er
Donders veul hef had.

Oh mo vertel oe kinders
Niet te worden zoas ik was
Te leb'n in misere en sinne
In 't losse hoës, de Bommelas

De ene veut op stroat,
De andere op den kar,
Ik goa weer terug naar Buurse,
Woar ik geboren wa.

Er staat een hoës op 't Buurserzaand
Die nennt men Bommelas,
Het staat in 't ven geplamt
Alsof 't er altyd was

Mien tied is bijna om,
Mien naam is Hutt'nkloas,
En ik blief de rest van mien leb'n,
In de buurt van de Bommelas.

Mien Jannes werd geradbroakt
In 't verre Oldenzael
En Aarne die werd wurgt
En ik et mien galgenmoal

Oh mo vertel oe kinders
Niet te worden zoas ik was
Te leb'n in misere en sinne
In 't losse hoës, de Bommelas

Vertaling Ton Spil

NEDERLANDVERTAALT.NL

De tent van tante Sjaan

Er staat een huis op Katendrecht
De tent van tante Sjaan
Waar jonge sloebers net als ik
Naar de verdommenis gaan

Mijn moeder maakte kleding
Een broek voor mij als knaap
Mijn vader maakte schulden
Met gokken op De Kaap

Al wat een gokker nodig heeft
Zijn een koffer en een tas
Al wat zijn leven inhoud geeft
Is de inhoud van een glas

O moeder, zeg je kinderen
Toch nooit mijn weg te gaan
Van zonde en ellende
Naar het huis van tante Sjaan

Eén voet staat nog op het perron
Eén voet al in de trein
Ik ga weer terug naar Katendrecht
Het einde van de lijn

Er staat een huis op Katendrecht
De tent van tante Sjaan
Waar jonge sloebers net als ik
Naar de verdommenis gaan

Vertaling Erik Honders

Een huis in Amsterdam

Er is een huis in Amsterdam
De naam ben 'k even kwijt
Een huis waar ik als kind vaak kwam
In mijn jongste peutertijd

Mijn moeder werkte buitenshuis
Niet dat het daar aan lag
Mijn vader bracht me naar dat huis
Ook op zijn papa-dag

Nou was ik echt een heel lief joch
Vertrouwde iedereen
Maar in dat huis daar was ik toch
Soms heel, heel erg alleen

O mama, zeg eens even
Wat is er toen gedaan?
Want ik had daar geen leven
Dat zegt ook Van der Laan

'k Ga terug naar de Van Woustraat
217
Om alles wat ik nou haat
Een laatste keer te zien

Er is een huis in Amsterdam
De naam ben 'k even kwijt
Een huis waar ik als kind vaak kwam
In mijn jongste peutertijd

Er is een huis in Amsterdam
't Herinnert me aan hem
Bij wie ik toen in die groep kwam
De groep van Robert M.

Vertaling Ernestine Hulk

Een huis in New Orleans

Er staat een huis in New Orleans:
het heet 'the Rising Sun'
een arme-sloebers-Waterloo
ik weet er alles van.

Mijn moeder: taaië werkster
Zij maakte deze jeans!
Mijn vader: ouwe pokeraar,
zat vaak in New Orleans.

Een gokker moet geen vastigheid
geen huis, gezin of baan
Z'n leven krijgt alleen maar zin
Als hij niet meer kan staan.

Ach moeders, houdt je zonen voor
die kant nooit op te gaan
De 'Rising sun', daar komt het door
je gaat er naar de maan.

Nu mag de trein vertrekken
ik hoor nou eenmaal daar
ik word verwacht in New Orleans
dat huis staat voor me klaar.

Die warme plek in New Orleans
die ouwe 'Rising Sun'
dat arme-sloebers-Waterloo
daar weet ik alles van.

Al ging ik weg, ik kwam nooit los
'vaarwel' werd steeds 'tot ziens'
Het wordt mijn tijd : de laatste reis.
Bestemming : New Orleans

Vertaling Hans Claus

